

FLENSBORG AVIS

April 2019

SYDSLESVIGMAGASIN

Interesseret i grænselandet og Tyskland?

På www.fla.de sammenfatter vi de seneste nyheder - på dansk.

Om mindretallet, om Tyskland og sågar et blik på Danmark med sydslesviske briller.

FLENSBORG AVIS

Vi gør Danmark lidt større...

4

Det her er min kultur

Clara Keim har boet i Bayern i nogle år. Hun er lykkelig over at være tilbage i Sydslesvig.

8

Det er også vores flag

Flaget – Dannebrog spiller en stor rolle for de danske i Sydslesvig.

18

Mr. Sydslesvig og meningsmonopolet

Ny biografi fortæller hidtil ukendte historier om Karl Otto Meyer, tidligere SSW-formand og chefredaktør på Flensborg Avis.

12

Det lille folk der skabte marken

På Sydslesvigs veskyst lever nordfriserne. Et mindretal endnu mindre end det danske.

21

Et skridt nærmere UNESCO

Grænselandets mindretal - det danske i Sydslesvig og det tyske i Sønderjylland - har nu både kongerigets og forbundsrepublikkens officielle opbakning til at blive anerkendt som immateriel verdenskultur.

23

Skolelukninger og sværdslag

Dansk Skoleforening for Sydslesvig har næppe råd til at opretholde alle de helt små skoler. Men forældrene stritter imod lukningsplaner.

24

En skole med blot 25 elever

Den danske skole på øen Før har blot 25 elever. Alternativet ville være over en times rejse hver vej for selv de mindste børn.

26

Jeg opdagede, at jeg var mere dansk end tysk

Henriette Wilkens er flyttet syd for Ejderen og dermed uden for Sydslesvig. Men hun holder fast i det danske.

28

Levende historieundervisning

Danevirke Museum har nu egen skoletjeneste, og får skolebørn fra nær og fjern på besøg.

32

Tættere på grænsen ved de mere

Tyske skoleelever undersøgte tyskernes kendskab til dansk-tysk historie – og blev samtidig selv en del klogere på den.

Tilbage til hjemstavnen - og den danske kultur

Den lille familie i gang med et skattespil: - Mor, du lavede en fejl, det nytter jeg ud, sagde søn Jonathan til mor Clara Keim, mens søster Josephine jublede. Foto: Tim Riediger

Det kan være hårdt for danske sydslesvigere at flytte til andre områder i Tyskland, hvor de er fjernt fra hjemstavnen - og hvor der slet ikke tales dansk. Den erfaring gjorde Clara Keim fra Frederiksstad. Da hun vendte hjem til Nordfrisland fra Bayern, var en af de første handlinger at melde sønnen ind i den danske skole.

Af Jens Nygaard

Det var noget af en omvæltning for den lille Clara Keim fra Sydslesvig, da

hun i 1999 sammen med sin mor og tre brødre flyttede til Bayern. Ikke nok med, at der er meget langt fra Nordfrisland - hvor langt det meste af familien bor - til Bayern, hvor kulturen og sproget også er meget forskellig. Det var også slut med det danske, som hun var blevet opdraget med. - Vi flyttede tidligere en del rundt, så jeg var på den danske børnehave i Læk, på den danske skole i Vyk på Før og til sidst på den danske skole i Bredsted, fortæller Clara Keim. Hun kunne dog godt følge moderens valg: Den nye mand i hendes liv var lærer på et gymnasium i Bayern og i en mo-

den alder, hvor det ikke er så ligetil at få andet arbejde.

I Bayern mødte hun sin mand, David. De var begge ansat i et musikhus, og der kom børn til. Jonathan i 2008 og Josephine i 2014. Inden da havde Clara Keim - der tidligere hed Brodersen - i en periode været aupair i Danmark.

Sønnen blev hånet for det danske

- Men Jonathan havde det svært i skolerne dernede. Han blev tit kaldt Dänemarker, og det er i det hele taget min erfaring, at hvis man som

Jonathan på ti år har gode følelser for katten Findus. Han befinder sig godt i den danske skole i Frederiksstad. Foto: Tim Riediger

elev er god i tyske skoler, bliver man kaldt »stræber« og er lidt ugleset. Det er specielt svært, hvis man er anderledes.

Og det var Jonathan, fordi hans mor holdt fast i sin identitet som dansk sydslesviger og holdt fast i det danske sprog, så godt hun kunne.

Hun længtes hjem - både til Nordfrisland og det danske.

Men der var hele tiden noget, der kom i vejen for en flytning nordpå, selv om David i princippet var indforstået med at tage med.

Clara tog en uddannelse til klinikas-

sistent hos en tandlæge, fordi hun mente, at hun specielt som moder skulle sørge for at have en uddannelse. Hun blev den bedste i sin årgang. - Men i 2016 sagde jeg til mig selv, at

nu ville jeg hjem. Jeg flyttede i første omgang med børnene, mens David ordnede noget med vores hus dernede og fulgte efter i 2017, fortæller Clara Keim.

I Bayern var Jonathan anderledes, fordi hans mor holdt fast ved det danske.

Clara Keim har efter hjemkomsten til Sydslesvig fået arbejde i en butik, hvor hun sælger ting og sager – til dels hendes egne kreationer.
Foto: Tim Riediger

“

Det her er min kultur

”

Hun slog sig ned i den smukke gamle by Frederiksstad, og en af de første handlinger var at få Jonathan meldt ind i den lokale danske skole. Han gik i 2. klasse dengang og fik fra starten af lidt ekstra undervisning i dansk. Søsteren var dengang kun få år gammel - men det er meningen, at hun skal samme vej.

Foreningslivet følger med

- Jeg kom også selv meget hurtigt ind i de danske foreninger. Allerede i 2016 kom jeg i bestyrelsen for den lo-

kale afdeling af Sydslesvigsk Forening - SSF, og året efter blev jeg kasserer, fortæller Clara Keim.

Hun har været meget glad for sin beslutning om at vende hjem:
- Det her er min kultur. Mit danske er måske ikke perfekt - men det er godt nok, fortæller hun.

Clara Keim tilføjer, at hun har erfaret, at man inden for den danske kultur er mere sociale og hjælper hinanden. Nede i Bayern var der tit en armslængde mellem mennesker. Og hun oplever specielt det danske mindretal som en meget åben størrelse.

Katten Fridolin følger opmærksomt med i alt, hvad der udspiller sig i hjemmet. Foto: Tim Riediger

Den stadig ret nyttilflyttede har fået arbejde i en keramikbutik, hvor hun både laver noget selv og sælger. David har lært en del dansk, så han kan begå sig så nogenlunde på sproget. Og de har tænkt på at flytte længere nordpå. I Danmark ville de egentlig også gerne prøve at bo, men det kan ikke lade sig gøre. David er nemlig blevet ansat ved den tyske marine - og så må man ikke bo i udlandet. Han er i ugens løb i Delmenhorst ved Bremen, så den unge familie er kun sammen i weekenden.

- Min søster og en bror bor begge i Danmark, og vi har familie spredt over hele Sydslesvig og længere sydpå i Slesvig-Holsten fortæller Clara Keim. Hun har ud over de danske foreninger også fundet sammen med gamle venner fra skoletiden, og børnene har også fået venner.
- Det er et helt andet liv, vi har her, siger den unge mor.

- Der er stor forskel på dansk og tysk kultur, siger Clara Keim. Foto: Tim Riediger

Dannebrog er de danskes flag - også i Tyskland

Selv sanghefter er af og til dannebrogfarvede, som her hvor et kor fra Rendsborg optræder. Foto; FLA

Sydslesvig fejrer med, når 800-året for Dannebrog festligholdes i 2019.

Af Lars Erik Bethge

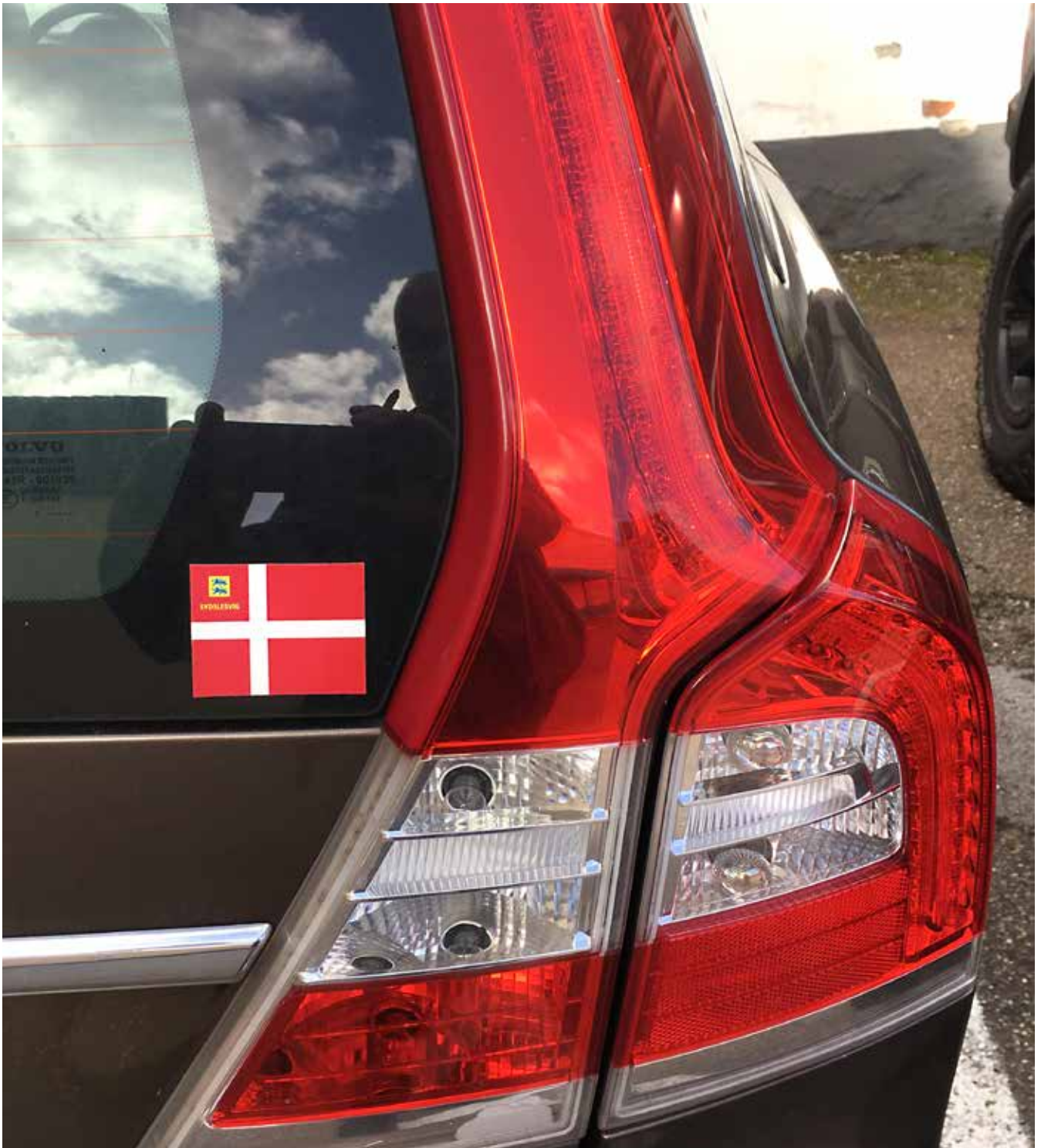
Sydslesvig har altid været særlig, når det gjaldt brugen af Dannebrog. Flaget har for de danske i området spillet en central rolle lige siden 1864, hvor regionen gik tabt til Tyskland. For det danske mindretal, der blev tilovers, er det blevet til symbol

på fællesskabet med Danmark og bekendelse til det danske i en tysk omgivelse. I det 19. århundrede,

hvor Dannebrog var forbudt i området, fremavlede landmænd efter sigende endda en særlig rød-hvid

Dannebrog handler ikke om at være bedre end andre.

Sydslevigere markerer ofte deres sindelag med et Dannebrog bag på bilen. Foto: FLA

mønstret griserace, det såkaldte "protestsvin", og i de danske menigheder har præster lagt det rød-hvide korsbanner ud som alterdug.

Tiderne har dog skiftet, og i dag, hvor danske og tyske lever sammen i fordragelighed og gensidig værdsættelse, er Dannebrog ikke længere et

nationalt kampbanner.

- Tidligere har flaget været et klart symbol på afgrænsning over for det tyske. I dag er det mere et tegn på glæde ved vores danske kultur og fællesskab, men vi bruger det stadig gladeligt og så ofte, vi kan slippe af sted med det, fortæller Sydslesvigsk Forenings formand, Jon Hardon Hansen.

Ikke bedre, men anderledes

Han mener, at mindretallet i den henseende også har profiteret af, at tyskerne i løbet af det sidste årti har fået et mere afslappet forhold til nationale symboler.

- Tidligere har de set skævt på vores ekstensive brug af flaget, fordi Tyskland har haft svært ved at adskille national og nationalistisk, siger Jon Hardon Hansen.

medlemmer af mindretallet kører blandt andet også hyppigt rundt med en Dannebrog-mærkat på bilen.

Mindretallet festligholder flaget

Det er således ikke så mærkeligt, at mindretallet traditionelt har tæt kontakt til Danmarks-Samfundet, og at dets formand Erik Fage-Pedersen er en hyppig gæst syd for grænsen. Sammen med hans organisation og det danske generalkonsulat i Flensborg planlægger det danske mindretal nu også sin del af fejringen af flagets 800-års jubilæum. Mindretallets organisationer og foreninger vil både afholde egne arrangementer og deltage i festlighederne i Danmark. Højdepunktet i Sydslesvig vil være omkring de danske årsmøder, der fin-

forvejen er en historisk udstilling, der viser Dannebrog's brug i det danske foreningsliv i Sydslesvig. Her og på Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig i Flensborg vil der blive udstillet en række plakater fra udstillingen "Folkets Flag. Plakater med Dannebrog." fra Plakatmuseet i Aarhus. Desuden vil der på biblioteket være genstande som fodboldtrøjer, der viser hvordan Dannebrog bruges i forskellige hverdagsammenhænge. Disse udstillinger flankeres af lokale arrangementer som foredrag om Dannebrog's historie og de fortællinger, der er forbundet med flaget. På de danske skoler gennemfører Dansk Skoleforening for Sydslesvig "Danske Dage", hvor eleverne bl.a. fotograferes med Dannebrog, får en lommebog om flaget og har mulig-

Det danske mindretal er særdeles glad for sit flag

Det er finder han forståeligt oven på de eksistentielle erfaringer med nationalsocialismen, der gik ud på, at en nation og en race skulle værre alle andre overlegen. Men i mellemtiden har tyskerne forstået, at Dannebrog for danskerne i Danmark og i Tyskland ikke handler om at være bedre end andre.

- Det handler om at dyrke den danske tradition ved at hejse flaget ved de officielle flagdage samt ved glædelige og sørgelige begivenheder, siger Jon Hardon Hansen.

Anderledes er brugen af flaget også i forhold til det, der er sædvanligt i Danmark.

Udover den "normale" danske brug på festdage eller som udtryk for sorg bliver det i Sydslesvig også stillet eller båret frem til foreningernes arrangementer og præger billedet af de danske institutioner i Sydslesvig. Og

der sted i weekenden 24. til 26. maj.

- Dannebrog spiller traditionelt en helt særlig rolle ved vores danske årsmøder. Det gør det også i 2019, og i forbindelse med de godt 40 arrangementer vil flagets fødselsdag og historie spille en fremtrædende rolle, fortæller Jon Hardon Hansen, hvis forening er koordinator for årets højdepunkt i mindretallet.

- Som noget helt særligt vil Dannebrog i år også dale ned fra himlen," annoncerer han.

Dannebrog på museer, biblioteker og skoler

SSF afholder på sit Flensborghus desuden en udstilling med udvalgte årsmøde-plakater gennem tiden. De viser traditionelt Dannebrog i forskellige sammenhænge. På SSFs Danevirke Museum er der i

hed for at låne en "Danske Dage Kuffert" med en vejledning om Danmark og dansk kultur med hjem. Desuden har skoleforeningen startet en essaykonkurrence om Dannebrog for eleverne.

Udgangspunkt i Sydslesvig

Mindretallet vil også være til stede med ung som gammel, når hele Danmark sammen fejrer flagets runde fødselsdag den 15. juni på Rådhuspladsen i København. Der vil blandt andet være en bogbus fra Dansk Centralbibliotek og unge skoleelever fra "Sydslesvigcrew", der orienterer om Dannebrog og mindretallet på pladsen, og repræsentanter for SSF deltager i det store faneoptog fra Rosenborg Slot til Rådhuspladsen. Denne centrale fest tager faktisk sit udgangspunkt i Sydslesvig, når flagstafetten den 10. juni starter i

Danske - og nordiske - flag præger billedet ved årsmødeoptogene. Foto: FLA

Husum på den sydslesvigske vestkyst for at cykle via Flensborg, Sønderborg, Nyborg, Korsør og Roskilde til hovedstaden. Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger - SdU - og SSF er med til at arrangere dette cykelløb, hvis etaper

i Danmark Danmarks-Samfundet og DGI står for. Et kernehold på seks cyklister fra det danske mindretal vil sammen med fæller fra Danmark tage hele turen til København for at være fremme til den store fest den 15. juni.

- Det danske mindretal er særdeles glad for sit flag, så det bliver dejligt at kunne sætte det i centrum på så mange forskellige måder i sommeren 2019, siger Jon Hardon Hansen.

En af de gamle frisiske traditioner er de store såkaldte biike-bål i slutningen af februar. Her ses Bahne Bahnsen foran et stort bål, der gerne skulle være med til at skræmme onde ånder væk. Foto: Lars Salomonsen

Et lille folk kæmper for at bevare sit sprog

De såkaldte nationale frisere på den sydslesvigske vestkyst har et godt samarbejde med det danske mindretal - men det er et mindretal med en stor bekymring: Det frisiske sprog er i fare for at gå af brug.

Af Jens Nygaard

Det er sådan lidt som med Asterix: Mens de øvrige gallerer var blevet løbet over ende af et andet folke-

slag, var der helt oppe nordpå en lille gruppe, som endnu holdt stand. Det gør frisernerne i Nordfrisland også. I gamle dage udgjorde de den største del af indbyggerne, men langsomt blev både sproget og kulturen fortrængt. Helt oppe nordpå er der dog stadig en lille gruppe, der nægter at dø.

- Men vores sprog er helt klart i farezonen. Hvis det havde været en patient, ville man sige, at vedkommende skulle på intensivafdelingen, siger formanden for den såkaldte

Friisk Foriining, Bahne Bahnsen. Hans frisere kaldes også de »nationale frisere«.

Nært forhold til de danske

De har været sluttet sammen i en forening siden 1923, og i modsætning til frisernerne i »Nordfriesischer Verein« definerer de sig som et selvstændigt mindretal i stedet for at være tyskere med frisiske rødder.

Efter afstemningen i 1920 kom de nationale frisere hurtigt ind i et samar-

bejde med det nye danske mindretal syd for grænsen.

Det har imidlertid ikke kunnet stoppe den alarmerende udvikling for det frisiske sprog. I dag skønner man, at der er omkring 50.000 med frisiske rødder i Nordfrisland - og der er omkring 15.000, som mere eller mindre bruger det frisiske sprog.

- Da jeg voksede op i den frisiske bastion Risum-Lindholm i 50'erne, var der omkring 97 procent, der talte frisk i lokalområdet. I dag er det måske 35 procent. I Læk var der tidligere omkring 30 procent, der talte frisk. I dag er det måske fem procent, fortæller Bahne Bahnsen.

Han mener, at der skal »gøres noget ekstraordinært«, for at sproget skal overleve. Men spørgsmålet er bare: Hvad.

Kom i to bølger

Friserne har fra gammel tid været et søfarende folk, og de første af dem kom op fra provinsen Frisland i det nuværende Holland omkring år 700. De fandt ud af, at Nordfrisland dengang stort set var tomt.

Det var mest bønder og søfarere, der vandrede mod nordøst til det nuværende Nordfrisland, og en del af dem fiskede også. I første omgang var det de nordfrisiske øer, der blev koloniseret, og det var først og fremmest af søfarende. Jorden på øerne er ikke ret god, så der var ikke de store muligheder for at ernære sig som agerdyrker.

I anden omgang, omkring år 1000, kom der landmænd til, som bosatte sig på fastlandet. Som deres forgængere havde de deres eget sprog med - frisk er et gammelt vestgermansk sprog.

De to koloniseringsbølger er baggrunden for, at der den dag i dag er megen forskel på frisk på øerne og fastlandet.

Friserne gik straks i gang med at bygge diger og inddæmmede land. Ofte mistede de det igen under stormfloder - men der var tale om meget frugtbar jord. Overhovederne var i mange århundreder skiftende danske konger og lokale hertuger, men de var langt væk, så friserne fik i

En frisk familie i gamle dage – arrangeret lidt til ære for fotografen. Arkivfoto

I Risum-Lindholm i 50'erne, var der omkring 97 procent, der talte frisk.

Efter at friserne var indvandret til Nordfrisland for mange år siden, fik de hurtigt inddæmnet noget land – som de imidlertid ofte mistede igen til stormfloder. Arkivfoto.

høj grad lov til at forvalte sig selv. Fra 1500-tallet kom der nye indvandrere til området, og de bragte også et nyt sprog med sig: Plattysk. I det 17. og det 18. århundrede skete der et sprogskifte, hvor plattysk blev det dominerende sprog i stedet for frisisk.

tal. De fleste valgte den tyske side, men der var også en anden gruppe, som hældede mere mod Danmark. - Der var og er stadig en del af friserne, som ikke vil have noget med Danmark at gøre. Det hidrører blandt andet fra borgerkrigen i 1848, fortæller Bahne Bahnsen.

mindretalsunionen Federal Union of European Nationalities - FUEN - med hovedsæde i Flensborg. - Det er ret beset os, der har skabt Nordfrisland, siger Bahne Bahnsen, der imidlertid må medgive, at den tidligere herre i huset nu af de øvrige beboere i huset, tyskere og danskere, kun er en tålt medbeboer.

“

Det er ret beset os, der har skabt Nordfrisland

”

Da den nationale kamp for alvor gik i gang i 1800-tallet, blev det en ulempe for friserne, som så at sige kom i klemme mellem de store. Folkegruppen blev for det meste ikke talt med som et selvstændigt mindre-

Han leder nu en forening, der har 630 medlemmer. De nationale frisere udøver både politisk arbejde og kulturarbejde, mens de øvrige frisere kun tager sig af kulturen. Og de nationale frisere er også med i

Forskel på fortrængning

Friserne i Nordfrisland skæver en gang imellem til blandt andet provinsen Frisland i Holland og til Wales. Begge disse steder foregår der en omfattende revitalisering af henholdsvis frisisk og keltisk. Men det er ud fra et helt anderledes stort antal frisisk- eller keltisktalende, end friserne kan mønstre i Nordfrisland.

- Der skulle sådan noget som obligatorisk frisisk i tre-fire timer hver uge i alle lokale skoler til. Det ville måske kunne stabilisere sproget - men det

Den dansk-frisiske skole i Risum-Linsholm har kun 32 elever. Her er de i gang med formning. Foto: Martin Ziemer

De fleste elever kan noget frisisk, når de starter i skolen, fortæller lærer Thora Kahl. Foto: Martin Ziemer

Bahne Bahnsen og de øvrige nationale frisere har et ben plantet i både den frisiske og den danske lejr. Foto: Martin Ziemer

kommer vi ikke igennem med, siger Bahne Bahnsen.

Han kan først og fremmest mønstre sine medlemmer på fastlandet og kan se, at der ude på øen Før til dels sker en revitalisering af det frisiske sprog i disse år.

Men inde på fastlandet kan han konstatere, at langt de fleste af forældrene i både danske og tyske skoler ikke er til sinds at lade deres poder bruge ret meget tid på andet end højst at snuse til frisisk.

De vil hellere have mere engelsk, matematik eller andet.

- Det er ellers ikke noget svært sprog. Frisisk er ret tæt knyttet til engelsk, fortæller Bahne Bahnsen.

Måtte selv genfrisifiseres

Han er for øvrigt selv meget typisk for udviklingen: Sammen med sin familie boede han i mange år i Danmark, hvor prioriteten sprogligt blev lagt på dansk og tysk for de tre børn.

Det betyder, at de ikke taler frisisk i dag.

- Mit eget frisisk var også blevet ret rustent, og jeg måtte genoplive det, da jeg flyttede tilbage til Sydslesvig for en del år siden, fortæller den tidligere skolelærer, som i dag er pensioneret.

Hans forfædre kom til Risum-Lindholm tilbage i 1700-tallet - og en stor del af familien bor stadig i lokalområdet. Faderen hed Berthold Bahnsen, og han repræsenterede i mange år det danske og det frisiske mindretal

i landdagen i Kiel, inden Karl Otto Meyer overtog.

- Vi har nogle aftenkurser i frisisk i blandt andet Husum, Risum-Lindholm og i Flensborg, og de er rimeligt godt besøgt, fortæller Bahne Bahnsen.

Frisisk som skolesprog

Han må dog erkende, at disse kurser rent sprogmæssigt er som en dråbe i havet.

Skolemæssigt bruges frisisk som undervisningssprog på skolen i Risum-

“

Som frisere er man
noget specielt.

”

Ordet general findes ikke på frisisk.

Lindholm, der hører under Dansk Skoleforening i Sydslesvig.

- Nogle af børnene starter med frisisk fra bunden, men de fleste kan noget hjemmefra, fortæller Thora Kahl, der er lærer på skolen.

Den går op til 9. klasse, og eftersom der i alt for tiden er 32 elever, kan man næsten regne ud, at en del fag bliver samlæst.

Der er dog en del børn i den frisisk-danske børnehave ved siden af skolen, og det betyder, at der i de kommende år vil blive indskolet flere elever.

- Desuden bliver der inden for Dansk Skoleforening undervist i frisisk på skolerne i Bredsted, Tønning, Nibøl og på Sild, fortæller Thora Kahl.

Hun kan konstatere, at de fleste af forældrene er mixede par, hvor den

ene er af frisisk oprindelse.

Inden for det tyske skolevæsen er frisisk et fag, som man kan vælge en del steder - men det er ikke obligatorisk, og der læses ikke ret mange timer.

Rødderne kommer på mode igen

Selv om de samlede udsigter for den lille folkegruppe ikke er opmuntrende, er Bahne Bahnsen optimist i forhold til fremtiden.

- Vi oplever her ligesom mange andre steder en stigende interesse for den lokale identitet og for de lokale rødder. Som friser er man noget specielt her i globaliseringens tidsalder, siger formanden.

Det specielle ser han blandt andet i, at langt de fleste friser traditionelt

har været selvejere, også da andre områder var feudale. Der er altså tale om et folk, der i høj grad sætter pris på og er vant til frihed.

- Den frisiske kultur er også i højere grad individ-orienteret end andre kulturer. Man ser først og fremmest på det enkelte menneske først i stedet for at skele mere til en større gruppe som for eksempel en kommune, siger Bahne Bahnsen.

- Vi har aldrig haft en monark, men der er blevet kæmpet for den enkeltes frihed - selv om vi heller aldrig har haft en stående hær. Ordet general findes ikke på frisisk, siger Bahne Bahnsen.

Et kort på frisisk i skolen. For uindviede: Bräist er Bredstedt og Hüsem er Husum.
Foto: Martin Ziemer

I den lille skole er det en begivenhed, bare der kommer enkelte nye elever. Foto: Martin Ziemer

Dansk-tysk grænseland - et eksempel på god praksis

Danmark og Tyskland vil i fællesskab gå videre til UNESCO med en ansøgning om at gøre samlivet i det dansk-tyske grænseland til et godt eksempel på sikring af immateriel kulturarv. Ansøgningen indleveres i det store jubilæumsår 2020.

Af Lars Erik Bethge

Forholdet mellem det danske og det tyske mindretal i grænselandet har været godt i de sidste årtier, efter at lighederne og det fælles trods alle forskelle er rykket stærkere i forgrunden. Alligevel var det et skridt udover det sædvanlige, da det danske mindretals Sydslesvigsk Forening - SSF - og det tyske mindretals parapluorganisation, Bund Deutscher Nordschleswiger – BDN - i starten af 2018 ansøgte den danske og den slesvig-holstenske regering om at anerkende "samlivet mellem mindretallene og flertallene i det dansk-tyske grænseland" som immateriel kulturarv.

- Vi var nået frem til den opfattelse, at danske og tyske i grænselandet har opnået en fælles forståelse, der er noget helt særligt og bevaringsværdigt, siger SSFs generalsekretær, Jens A. Christiansen.

Det var tidligere kulturminister Bertel Haarder, der satte SSF på sporet i forbindelse med et debatmøde under de danske årsmøder 2016.

- Vi har begejstret grebet denne bold, og som vi har kunnet se, er vi

Traditionerne med årsmøder i Sydslesvig og Knivsbergfest i Nordslesvig hører med til mindretallenes immaterielle kulturarv. Foto: Sydslesvigsk Pressetjeneste

Den fælles forståelse er
noget helt særligt og
bevaringsværdigt.

på rette vej," siger Jens A. Christiansen.

Tyskerne har sagt ja

Hans glæde skyldes, at samlivet i det dansk-tyske grænseland i mellemtiden af den tyske UNESCOkommission officielt er blevet anerkendt som national immateriel

kulturarv. Samtidig har Danmark, der har andre procedurer på området, optaget det på den danske wiki over immateriel kulturarv.

Ydermere har begge lande besluttet at sende en ansøgning til UNESCO om at anerkende den dansk-tyske mindretalsordning som godt praksis eksempel på verdensplan. Målet med en fælles ansøgning er

at optage samlivet i det dansk-tyske grænseland på UNESCOs såkaldte "Register for gode sikringspraksisser". Det omfatter metoder og modeller til at sikre immateriel kulturarv.

Repræsentanter for mindretalsorganisationerne har - siden starten af 2019 - sammen med Folkemindesamlingen ved det Kongelige Bibliotek og den tyske UNESCOkommission arbejdet på at formulere en ansøgning, der lever op til UNESCOs krav og standarder.

Man tilstræbte oprindeligt at sende den omfattende formular til verdenskulturorganisationen i Paris i marts 2019.

Menige inddrages

Men nu er det målet at indlevere en fælles ansøgning i det store jubilæumsår 2020, der ikke blot er 100-året for folkeafstemningen om den dansk-tyske grænse men også officielt "dansk-tysk venskabsår".

- Vi har fulgt fagfolkernes råd om at give os lidt mere tid, siger Jens A. Christiansen.

I debattmødet den 9. marts deltog SSF-Generalsekretær Jens A. Christiansen, historiker Dr. Henrik Becker-Christensen, fhv. generalkonsul og intim kender af grænselandet og dets historie, samt projektkonsulent Maria Lannig fra det Kgl. Bibliotek. Foto: Sydsvigsk Pressetjeneste

Vi vil inddrage mindretallenes menige medlemmer.

SSF og BDN vil i de følgende måneder gøre ansøgningen færdig sammen med fagfolk fra København, Berlin og Kiel.

- Desuden vil vi inddrage eksperter i regionen og mindretallenes menige medlemmer, for det er en del af ansøgningsprocessen," siger generalsekretæren.

At der er interesse for det, viste et første "borgermøde" for det danske mindretal i starten af marts. 70 mennesker blev orienteret om UNESCOs

immaterielle kulturarv og drøftede engageret, hvori grænselandets og det danske mindretals kulturarv består, og hvordan samlivet med flertallet fungerer.

For Jens A. Christiansen blev det på dette møde særdeles tydeligt, at den dansk-tyske ansøgning også peger indadtil og fremmer debatten om, hvordan mindretallet holder fast i sine traditioner og skikke og giver dem videre til nye generationer. Især daginstitutioner og skoler men

også foreningslivet spiller for ham her en vigtig rolle.

- UNESCOs immaterielle kulturarv handler i høj grad om den bevidsthed, der er nødvendig for at man sikrer denne arv. Det er en meget klog og gennemtænkt procedure, hvor vejen allerede er en stor del af målet, siger generalsekretæren.

SSF vil, fortæller han videre, bruge tiden op til afleveringen på at tage dette emne op i forskellige fora på forskellige måder.

Ny forskning om »Mister Sydslesvig«

Historikeren Mogens Rostgaard Nissen har aldrig kendt Karl Otto Meyer personligt. Der er måske næsten en fordel, for at kunne skrive en historie med en afbalanceret distance. En af de største betænkeligheder ved arbejdet har været, om han nu var kritisk nok, fortalte forfatteren ved præsentationen.

Af Hans Christian Davidsen, kultur-redaktør, Flensborg Avis

7000 lederartikler af Karl Otto Meyer har historikeren Mogens Rostgaard Nissen tygget sig igennem. Flere års forskning i Karl Otto Meyers offentlige liv er afsluttet, og resultatet blev torsdag aften præsenteret på Dansk Centralbibliotek i Flensborg: En biografi med undertitlen »Politiker, publicist, polemiker« - ordenes rækkefølge var der i den sidste fase af redigeringsprocessen blevet byttet om på, kom det frem under bogpræsentationen. Ordet »polemiker« skal i øvrigt ikke opfattes ubetinget kritisk, understregede Mogens Rostgaard Nissen, da han talte om sit bogværk foran en stor skare - deriblandt mange medlemmer af familien Meyer - i den blå sal på centralbiblioteket. Mogens Rostgaard Nissen henviste til ordbøgerne: En polemiker skal opfattes som »en stridbar skribent« og »forfatter af indlæg i polemikker«.

Professorros

Professor Jürgen Köhl havde læst bogen før alle andre, blandt andet for at give faglig sparring, og ved bogpræsentationen fremhævede

han i et indlæg bogen som »et fornemt værk«.

- Der er rigtig meget nyt i denne velfungerende biografi. Den er skrevet med en sikker hånd og har en afbalanceret distance, sådan som den skal have, når den er skrevet af en faghistoriker. Biografien er ikke en ukritisk hyldest forfattet af en beundrer af Karl Otto Meyer, men skrevet med en armslængdes afstand, sagde Jürgen Köhl.

Mogens Rostgaard Nissen har aldrig kendt Karl Otto Meyer personligt.

Jürgen Köhl fremhævede bogens kapitel »Kritik og kritikere«.

- I en lang periode var det Karl Otto Meyer, der solgte det danske mindretal udadtil, både i Danmark og i Tyskland. Sagt på nudansk, så »brandede« han mindretallet, og han var en slags »Mister Sydslesvig«. Men der var internt i mindretallet også kritik af det meningsmonopol, som Karl Otto Meyers kritikere mente, han stod for. Denne dissens er afbalanceret og velbeskrevet i bogen, sagde Jürgen Köhl i sit indlæg.

Meningsmonopol

En af Karl Otto Meyers hårdeste kritikere var Gerhard Ernst, der i 1977 blev første næstformand i Sydslesvigsk Forening og i mange år var formand for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) i Flensborg Amt. Gerhard Ernst var en af dem, der mente, at Karl Otto Meyer havde et »meningsmonopol«, fordi han med dobbeltkasketten som chefredaktør for Flensborg Avis fra 1963 til 1984 og SSW-landdagsmedlem fra 1971 til 1996 i realiteten formulerede det danske mindretals holdninger. Karl Otto Meyer satte sig på et

meget tidligt tidspunkt på vægtige poster inden for det danske mindretal.

Han blev landsformand for SSW i 1960 i en alder af blot 32 år. Samtidig var han også næstformand i Sydslesvigsk Forening og medlem af tilsynsrådet på Flensborg Avis. Tre år senere blev han opfordret til at overtage posten som chefredaktør på Flensborg Avis. De to dansksindede aviser Flensborg Avis og Südschleswigsche Heimatzeitung var ramt af økonomisk krise, og de danske økonomiske støtter krævede, at aviserne organisatorisk blev slået sammen.

Hovedvægt på offentligt virke

Der er dele af Karl Otto Meyers politiske virke, som Mogens Rostgaard Nissen i mindre omfang har rettet fokus på - især fordi disse allerede er grundigt beskrevet i bogen »SSW Dansksindet politik i Sydslesvig 1945-1998«, der udkom for 20 år siden. Til gengæld fremhæver Jürgen Köhl Mogens Rostgaard Nissens bog for at indeholde en fin redegørelse af Karl Otto Meyers sidste år i den slesvig-holstenske landdag, som han trådte ud af i 1996.

Det er først og fremmest politikeren Karl Otto Meyer, bogen beskæftiger sig med. Privatmennesket og familiemennesket Karl Otto Meyer er sekundært i bogen. Men at de forskellige sider af Karl Otto Meyer ikke altid lod sig skille ad, det illustrerede en anekdote, som sønnen Flemming Meyer - nuværende SSW-medlem af landdagen i Kiel - drog frem under bogpræsentationen på biblioteket:

- Da de tyske politikere i Skovlund gik imod fars krav om ligestilling i

Forfatteren til den ny Karl Otto Meyer-biografi, Mogens Rostgaard Nissen (til venstre), ses her sammen med sin historikerkollega, professor Jørgen Kühl, der har givet faglig sparring på bogen. Foto: Hans Christian Davidsen

kommunerådet, holdt han simpelt hen op med at hilse på dem, når han mødte dem på gaden. Når han så gik en tur med Kresten - vores yngste bror - da Kresten var lille, og han mødte en tysk lokalpolitiker, så løftede han gerne Kresten op på armen og pegede på politikerne og sagde: »Kresten, det er en af dem, der synes, du er mindre værd«, husker Flemming Meyer. Baggrunden var Karl Otto Meyers kamp for den danske børnehaves økonomiske ligestilling i Skovlund. Den danske generalkonsul i Flensborg, Kim Andersen, talte ved bogpræsentationen om Karl Otto Meyer som en politikertype af i går sammenholdt med det helt anderledes

politiske liv i dag præget af spindoktorer, nyheder 24 timer i døgnet og sociale medier. Kim Andersen refererede Flemming Meyer for kort før bogpræsentationen at have stillet spørgsmålet: »Det bliver spændende. Mon der kommer nogle afsløringer?« - Det er jo ikke sådan, at det har været noget dobbeltliv. Men der er naturligvis nuancer i den måde, ting kan fremstilles på, sagde Flemming Meyer.

Fortidens politikertype

Han mener, at farens store indsatser kan inddeles i to blokke: Kampen for mindretallets ligestilling og hans indsats inden for arbejdsmar-

kedspolitikken og socialpolitikken i Sydslesvig. Det sidste skulle også tjene til at holde på de dansksindede i området.

Kim Andersen er selv tidligere medlem af det danske Folketing for partiet Venstre. Han tvivler på, at Karl Otto Meyer ville have brudt sig om at være politiker i 2018.

- Jeg er ikke sikker på, at de nye måder at være politiker på, ville have passet Karl Otto. Der er nok ikke mange af hans politiske tanker, som han ikke selv har tænkt igennem og selv formuleret. I dag bliver den slags jo ofte tygget igennem af spindoktorer, sagde Kim Andersen. Mogens Rostgaard Nissen fik de sidste ord ved bogpræsentationen. Han

En stor del af Meyer-familien var mødt frem til bogpræsentationen på det danske bibliotek i Flensborg. Fra venstre ses Flemming, Bodil, Jens-Peder, Søren, Rasmus og Karen Marie Meyer. Foto: Hans Christian Davidsen

fortalte, at en af de største betænkeligheder ved arbejdet med bogen har været, om han nu var kritisk nok.

- Et ikon er jo på mange måder urørligt, sagde han.

Mogens Rostgaard Nissen fremhævede Karl Otto Meyer for flere indsatser, der ikke kan undervurderes:

- Han var vigtig for Flensborg Avis' overlevelse. Han var vigtig, når det gjaldt mindretallets kamp for at bevare sin plads i landdagen. Han var vigtig for omstillingen af SSW fra et rent mindretalsparti til et regionalt parti. SSW stod langt stærkere, da han forlod landdagen i 1996, end da han kom ind i 1971. Og han var en vigtig intern revser i mindretallet. Godt nok mødte han en stor intern opposition i mindretallet, men den

blev ikke så fundamental, så man decideret ønskede at få ham væk. Dertil spillede han en alt for vigtig rolle, sagde Mogens Rostgaard Nissen.

Historikeren beskriver Karl Otto Meyers gerning som lederskribent i Flensborg Avis som »imponerende«.

- Han har været ualmindelig arbejdssom og haft en evne til hurtigt at kunne sætte sig ind i politiske områder i for eksempel Østeuropa og Mellemøsten, som han også havde en holdning til, sagde Mogens Rostgaard Nissen.

Bogen »Karl Otto Meyer - Politiker, publicist, polemiker« er udgivet af forskningsafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig.

Den indeholder 359 sider.

Skoleforening og skolelukninger

I et halvt år har Dansk Skoleforening for Sydslesvig og det danske mindretal drøftet mulige skolelukninger. Endnu er der ikke truffet en endegyldig afgørelse.

Af Lars Erik Bethge

Et oplæg fra styrelsen for Dansk Skoleforening for Sydslesvig, der lægger op til en mulig lukning af fire små skoler og en børnehave har skabt røre i det danske mindretal. Skoleforeningens ledelse har begrundet forslaget med, at den pædagogiske kvalitet i de mindste institutioner ikke er sikret. Her er der sjældent faguddannede lærere i alle fag. Desuden er de små skoler sårbare, og det vil blive svært at finde tilsvarende ildsjæle til at tage over på disse småskoler, når de hidtidige ledere og lærere stopper, frygter man.

Strukturkataloget, der blev lanceret i efterårsferien 2018, handler også om økonomisk prioritering i en tid, hvor der kræves store ressourcer til digitalisering i skolerne, til inklusion af børn med handicaps og også til en udvidelse af de danske vuggestuepladser.

Modstand mod skolelukninger

Skoleforeningen blev efterfølgende af mindretallets kulturelle hovedorganisation SSF og partiet SSW opfordret til at overveje alternativer til skolelukninger. De udtrykte bekymring for, at nedlæggelsen af institutioner - især i de ydre landdistrikter - hvor skolerne samtidig er kulturcentre for de danske foreninger - ville føre til, at mindretallet mister sin lokale basis. Planen har også mødt modstand inden for Skoleforeningens forældre-

Vanderup Danske Skole blev sidste år lukket og eleverne overført til naboskolen i Store Vi. Foto: Flensborg Avis

kreds. En række forældrerepræsentanter har henvist til, at små skoler til de mindste årgange ikke per definition har en dårligere kvalitet, og at mindretallet især med lukningen af sin sydligste skole i Vester mølle ved Ejderen trækker sig tilbage fra dette område.

På et møde for foreningens øverste demokratiske organ, fællesrådet, i november stemte et snævert flertal af repræsentanterne for at undersøge alternativer og foreløbigt stoppe ideer om at lukke institutioner. I stedet krævede en gruppe forældre en uvildig ekstern undersøgelse af struktur og økonomi, hvilket Skoleforeningens ledelse i første omgang sagde nej til. I stedet valgte den at gennemføre en omfattende intern debatproces om strukturelle ændringer, der skal munde ud i en fællesrådsbeslutning. På baggrund af foreningens økonomiske og strukturelle udfordringer besluttede Folketingets Sydslesvigudvalg i december 2018 at give Skoleforeningen et tilskudsloft på tre procent, svarende til 1,2 millioner euro.

Efter at der offentligt var fremkommet kritiske ytringer om foreningens økonomiske praksis og habilitetsspørgsmål omkring ansættelser, bad Skoleforeningen i februar 2019 Sydslesvigudvalget om at sidde for bordenden ved en ekstern analyse af foreningens økonomiske, organisatoriske og forvaltningsmæssige praksis. Dette afviste udvalget i marts med henvisning til, at der var god tradition for en armslængdes afstand mellem tilskudsgiverne og mindretalsforeningerne i driftsspørgsmål, og udtrykte samtidig tillid til Skoleforeningens forvaltningspraksis.

Skoleforeningens fællesråd besluttede den 28. marts at iværksætte en ekstern konsulentundersøgelse, som i løbet af 2019 skal se på muligheder for besparelse i forhold til foreningens udgifter og forvaltningsgange. Der afsættes op til 100.000 euro til at sætte en eller flere virksomheder på opgaven. Kommissoriet for undersøgelsen fastlægges af en følgegruppe med repræsentanter for forvaltningen, Styrelsen og Fællesrådet.

Skal det give mening, må vi tale dansk

I den lille danske skole i Wyk på Før er kun få forældre dansktalende, før børnene begynder i skolen. Men skoleleder Uwe Nissen insisterer på, at de lærer sig det. Og det lykkes helt godt.

Af Peter Hansen

- Vi har næsten ingen gamle i mindretallet herovre, siger Uwe Nissen. Og det indebærer, at de nye elever på Wyk danske skole næsten alle kommer fra tysktalende hjem.

- For tiden er der kun en forælder, der selv har dansk baggrund, og kunne sproget fra første dag, siger Uwe Nissen.

Meget ville nok være lettere for ham, hvis han tog lidt let på det med sproget, men der er en mening med at drive dansk skole, slår Uwe Nissen fast.

- De nye forældre får klar besked på, at det ikke ville give mening at drive dansk skole på øen, hvis vi ikke talte dansk, siger han.

Forældremøderne bliver således holdt på dansk. Så må de oversætte for hinanden, eller spørge, hvis der bliver sagt noget, de ikke helt er med på.

Og det har langt fra virket hæmmende på forældrenes lyst til at komme.

Sløjdlokalet er blevet en høvlebænk for lille, efter at skolen på fem år næsten har fordoblet elevtallet. Foto: Peter Hansen

Der er typisk 75 procents fremmøde.

- Det tror jeg ikke, de store skoler på fastlandet kan præstere, siger Uwe Nissen, men medgiver dog, at det også kan have at gøre med, at Før er et lidt isoleret ø-samfund.

Der har været dansk skole på øen siden 1949. Dog ikke uafbrudt. I 1969 var den lukket en kort overgang, fordi der ingen – slet ingen – elever var.

Teoretisk kunne det lade sig gøre at sende børnene i skole på fastlandet. Men det ville være noget af en rejse.

Færgen til Dagebøl tager 50 minutter. Derfra er der yderligere 20 minutters togtur til Nibøl. Men i Nibøl kan de kun gå til 6. klasse, derefter må de til Læk. Og det forekommer, at en færgeafgang bliver aflyst på grund af lavvande.

Otte årgange - 25 elever

Wyk Danske Skole har eleverne til og med 8. klasse. Fra 9. klasse må de bo på kollegium i Flensborg og gå på Duborg-Skolen.

Med otte årgange fordelt på blot 25 elever er samlæsning nødvendig. Første, anden og tredje klasse undervises sammen, og fjerde til ottende er "den store klasse".

Den ene forælder, der var dansktalende allerede da hendes barn begyndte, hedder Geske Philipp. Hun har selv været elev på skolen. Har boet nogle år i København, og da hun havde fået nok af det, vendte

“

Vi har næsten ingen gamle i mindretallet.

”

hun tilbage til øen. Da var hun ikke i tvivl om, at det var for at blive.

- At bo her er som at være med i en bog af Astrid Lindgreen, siger Geske Philipp.

Nye er en nødvendighed

Hun husker også fra sin egen skoletid, at der kom nye forældre til, som ikke kunne dansk.

- Men de lærte det alle sammen, siger hun.

Og Geske Philipp kan bekræfte, at mange af de nye er ivrige for at lære sig sproget.

- Samarbejdsrådet arrangerede intensiv-kursus over en hel weekend, og der kom ti, husker Geske Philipp.

Mindretallet på Før er afhængigt af at kunne rekruttere nye ude fra. Det ville dø ud, hvis man stillede krav om, at det skulle være selvreproducerende.

- Folk flytter fra øen, siger Geske Philipp.

Når der ingen vand er, sejler færgen ikke. Hvis børnene skulle til fastlandet, kunne de risikere at strande der i timer. Foto: Peter Hansen

Og til- og fraflytninger er noget der hurtigt kan mærkes på skolens elevtal. Hvis en familie med tre-fire børn flytter til eller fra, er det en ret stor andel, elevtallet ændres med. Inklusive Uwe Nissen er der tre lærere på skolen. Uwe Nissen glæder sig over, at han for nylig kunne ansætte en lærer fra Tønder.

- Hun er ikke så skrap til det tyske, så med hende er forældre og elever nødt til at forsøge at tale dansk. En del forældre forstår det meste på dansk, men er lidt forsigtige med at tale det.

- De er bange for, om det nu er godt nok, mener både Uwe Nissen og Geske Philipp.

Men de kommer efter det så småt. En af fædrene, hvis barn endog først kom til i anden klasse, er nu begyndt at tale dansk med Uwe Nissen.

- Der er også enkelte, der sender mig e-mails på dansk, fortæller han ikke uden stolthed.

Der kom ti til weekendkursus i dansk.

Geske Philipp og Uwe Nissen i skolekøkkenet. Tidligere blev det også brugt som fysik- og kemikøkken, men det brød levnedsmiddelkontrollen sig ikke om. Foto: Peter Hansen

- Jeg opdagede, at jeg var mere dansk end tysk

Selv om familien bor langt fra mindretallets skoler, holder familien Wilkens fast i det danske.

Af Peder Bjerge

Henriette Wilkens bor sammen med sin familie i landsbyen Wesselburenkoog, der ligger i Ditmarsken, syd for Ejderen.

Indenfor i butikken, Landladen Kraut und Rüben, har Henriette Wilkens lagt et par stykker træ i kakkellovnen for at holde vindens kulde ude. Hun og manden er i færd med at skrive ned, hvilke varer der skal bestilles hjem til butikken.

For et par timer siden har hun med bilen hentet sønnen Konrad, der skulle hjem fra den danske skole i Husum. For hende er det vigtigt, at han trods afstanden bliver ved med at gå i den danske skole i Husum.

- Jeg kører til Tönning hver eneste dag for at hente ham fra toget, siger Henriette Wilkens. Da Konrad gik på skolen i Tönning, fik hun arrangeret, at han blev hentet af bussen ved Eidersperrwerk - stemmeværket ved Ejderens udløb i Vadehavet.

- Men jeg har ikke noget mod at tage turen hver dag. Man får jo også mulighed for at tale med sin søn om nogle ting, der måske ellers ikke var tid til, siger hun.

Mere dansk end tysk

Egentlig er Henriette Wilkens ikke født ind i det danske mindretal. Hendes tysktalende mor besluttede at sende sin datter og hendes tre søskende i den danske børnehave og senere i den danske skole i Tönning.

- Min mor var lærer, og hun var begejstret for den danske tilgang

Henriette Wilkens bor sammen med sin familie i landsbyen Wesselburenkoog, der ligger syd for Sydslesvig. Her driver hun og manden butik. Foto: Peder Bjerge

til skolesystemet, siger Henriette Wilkens.

Selv tog hun sin HF i Danmark. Bagefter prøvede hun at bo i Berlin og i Heide for igen at vende tilbage til Danmark for at læse videre.

- Fordi jeg havde opdaget, at jeg var mere dansk end tysk. Eller måske en ligelig blanding, siger Henriette Wilkens.

Hun følte sig mere tryk ved uddannelsen i Danmark. I det danske ud-

dannelsessystem er man, mener hun, mere menneskelig.

- Selvfølgelig skal man lære noget, men skolerne er mere imødekommende, synes jeg, siger Henriette Wilkens.

Skal kunne tale med fætrene

To af hendes søskende bor i Danmark. Og hendes søster har tre børn, som Henriette Wilkens gerne så, at

“

Jeg havde opdaget, at jeg var mere dansk end tysk.

”

hendes Konrad kunne tale direkte med. Samtidig ser hun også meget gerne, at sønnen har muligheden for at tage sig en uddannelse i Danmark lige som hun og hendes søskende har gjort det. Og selv om hendes mand er tysktalende, er han enig i, at det er en fordel for deres søn at have en naturlig indgang til det danske sprog og den

danske kultur. Hun fortsætter:
- Som mor er jeg mere knyttet til det danske end det tyske, siger Henriette Wilkens.
Hun har også været med i samarbejdsrådet for børnehavnen og senere formand for rådet for den danske skole i Tønning.
- I dag bor vi længere væk fra skolen i Husum, så vi har mistet lidt tilknytningen til mindretallet. Men

vi har der været med til kaffe og på årsmøde. Henriette Wilkens' søn har også været med i den danske fodboldklub og gået til musik.
- Det har jeg været meget glad for. Det tilbud har de ikke haft i de tyske skoler, at man kunne tage klarinetundervisning, siger hun.

Det danske uddannelsessystem er mere menneskeligt.

Henriette Wilkens kører fem dage om ugen sønnen Konrad til banegården i Tønning, så han kan komme på dansk skole i Husum. Foto: Kerstin Pauls

Torshamre og te af bark

Efter at Danevirke blev UNESCO verdensarv sammen med vikingebyen Hedeby i 2018, gør Sydslesvigske Forening - SSF - en ekstra indsats for at gøre volden og museet mere kendt. En skoletjeneste tager sig af elever fra Danmark og Tyskland.

Af Lars Erik Bethge

- Det kan man da vist godt være tilfreds med, siger Nis Hardt med jysk understatement, mens han står med hænderne foldet over maven og lader blikket vandre henover den langstrakte plæne foran Danmarks nyeste verdensarv.

Foran Danevirkes hovedvold er piger og drenge i færd med at skyde med bue og pil, vejledt af to voksne i vikingedragt.

I nærheden, ved siden af Danevirke Museums kanonremise, er nogle andre unge i færd med at snitte barken af pilegrene for at koge the på den – ligesom de danske soldater gjorde, mens de dette sted i vinterkulden ventede på det tyske angreb i 1864.

Nu med egen skoletjeneste

Og inde i det store skur bankes der løs på støbte torshamre, som ele-

Museet bliver - sammen med vikingebyen Hedeby - nu også markedsført ved motorvejen.
Foto: Martin Ziemer.

verne skal slibe og dekorere, før de får dem med hjem. I alt 160 ottende-klasse-elever fra den danske skole i det sydslesvigske Egernførde og dens venskabsskole i det syddanske Billund bevæger sig denne solrige marts-formiddag rundt fra aktivitet til aktivitet på arealet.

Nis Hardt er leder for Danevirke Museum lige ved siden af volden, hvor en anden gruppe af eleverne netop bliver orienteret om det danske mindretal i området, og glimtet i hans

øjne viser, at der lige her og nu går en drøm i opfyldelse.

- Vi har tidligere haft mange elever her på museet og i vores arkæologiske park, men det er første gang, at vi har en egen skoletjeneste til at tage sig af dem, forklarer han. Hidtil har museet måttet klare den opgave med frivillige kræfter, men de slår langt fra til længere.

Flere vil vide mere

Efter at UNESCO i juni 2018 erklærede det store danske mindesmærke Danevirke til verdensarv sammen med den nære vikingeby, Hedeby, har interessen for et besøg på stedet været støt stigende. Behovet har ikke kunnet dækkes med de for hånde værende resurser. Men nu er der styr på tingene igen. Det er dog langt fra kun lærere, som får øjnene op for, at danmarkshi-

“

Det kan man vist godt være tilfreds med.

”

Se Danevirkes nye Facebook-profil her.

Museumsleder Nis Hardt glæder sig over de mange skoleelever, der besøger museet. Foto: Martin Ziemer

storiens største levn med en samlet længde på næsten 30 kilometer ligger 40 kilometer syd for den dansk-tyske grænse.

- Ud over skolerne kan vi også fornemme en øget interesse hos voksne og familier fra Danmark, og det er jo heller ikke så mærkeligt. For det er jo trods alt Danmarks fødselsattest der ligger lige her i solen, påpeger Nis Hardt.

Ukendt for tyskere

Mens der stadig er mange i Danmark, som kender til Danevirke, er det sådan, at tysk publikum snarere kender til Hedeby, der er den eneste vikingeby i Tyskland.

- Danevirke siger dem for det meste ikke noget, men det skal vi selvfølgelig have lavet om på, og her er det en stor hjælp, at Hedeby og Danevirke, tyskere og danskere trækker i samme hammel, siger museets leder.

Netop fordi Danevirke har en så stor betydning for danske har han nu sammen med sine tyske partnere skubbet gang i en marketingkampagne, der også er målrettet publikum i Danmark.

Der er allerede oprettet en særlig

Vi har været fælles om det.

Skoleeleverne får blandt andet snust til historien ved selv at skyde med bue og pil. Foto: Martin Ziemer

dansk Facebook-side for Verdensarven Hedeby-Danevirke. Sammen med tyske museumsfolk, arkæologer og turismeekspertter har museet desuden fået trykt en folder på dansk om Hedeby-Danevirke som skal spredes nord for grænsen.

Og for nylig er der ved motorvejen mellem Aarhus og Hamborg blevet opstillet et nyt brunt motorvejsskilt, der på tysk og dansk gør opmærksomt på den nye UNESCO-verdensarv.

Fællesprojekt over grænsen

- Hele verdensarven har fra starten af været et tysk-dansk projekt. Det gælder for udforskningen af Danevirke, hvor danske arkæologer og også fonde har spillet en vigtig rolle. Det gælder også for ansøgningsprocessen til UNESCO, som vi har været fælles om, understreger Nis Hardt.

Sammen med de tyske partnere planlægger han og Sydslesvigsk Forening

- SSF, som ejer Danevirke Museum, en stor verdensarvsfest den 30. juni med et væld af aktiviteter omkring Hedeby og Danevirke.

Her vil UNESCO overdrage det officielle dokument til Slesvig-Holsten – et år efter at Hedeby-Danevirke af UNESCO blev udråbt til verdensarv. Den danske regering er inviteret med til den officielle del og hele befolkningen inviteres med til den efterfølgende aftenfest, der skal finde sted i det idylliske Hedeby, der var vikinge-

tidens største handelsplads i Norden.

- Det folkelige program begynder med en koncert af danske Helene Blum og Jacob Haugaard, der er SSFs gave til festen. Men vores tyske medarrangører har også selv inviteret et dansk ska-band til at spille senere på aftenen, så det kører da efterhånden næsten helt af sig selv, siger Nis Hardt med et bredt grin og går hen for at nasse en kop pilebarksthé hos de unge fra Sydslesvig og Danmark.

“

Det er Danmarks
fødselsattest.

”

Lejrskole og kursuscenter

CHRISTIANSLYST

Lejrskole og mødested

TYDAL

Christianslyst er beliggende ca. 45 km syd for den dansk-tyske grænse, og er et ideelt udgangspunkt for ture rundt i grænselandet. Christianslyst er velegnet til mange forskelligartede formål f.eks. afholdelse af lejrskoleophold, kurser, højskolelignende aktiviteter, kor-/orkesterophold, foreningsture, organisationsarrangementer, studieture, familietræf, temalejre omkring sportsaktiviteter, skak, bridge osv. Vi glæder os til besøg!

140 sengepladser, fordelt på 1-, 2-, 4- og 6-personers værelser, alle med eget bad og toilet

Christianslyst
Christianslyst 1, Nottfeld
D-24392 Süderbrarup
+49 46 41 92 22 9
christianslyst@sdu.de

www.christianslyst.de

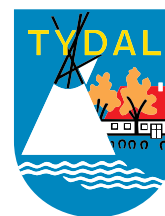

Spejdergården Tydal er en gammel udflyttergård (1863) fra den gamle Tydal-landsby, der lå ved Angelbo-vejens vadested over Trenen. Korpset erhvervede gården i 1963. Tydal er i dag et samlingssted for spejdere fra nord og syd, for lejrskoler, kurser, fester og mødested for organisationer og foreninger. Tydal ligger i den naturskønne fredede Trenedal i Eggebek sogn og er velegnet til små og store arrangementer.

40 senge fordelt på 1-, 2-, 3- og 5- personers værelser i hostel-standard, 4 spejderhytter med max. 36 sengepladser, teltpladser op til ca. 800 personer

Spejdergården Tydal
Tydal 1
D-24852 Eggebek
+49 46 09 91 030
sdu-tydal@t-online.de

www.tydal.dk

www.sdu.de

SdU
Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Tættere på grænsen ved de mere

Tyske skoleelever undersøgte kendskabet til Grænselandets konflikter og konstaterede, at det tager af, jo mere man fjerner sig fra grænsen.

Af Peter Hansen

- Dem vi spurgte i Sønder Løgum vidste mere end dem i Bredsted, men der var også flere danskere imellem, siger Lara Hansen, der går i ottende klasse på den tyske Gemeinschaftsschule i Bredsted.

Hun var sidste år - som led i en tværfaglig projektuge om krige og fred mellem danske og tyske - med til at undersøge folks kendskab til svundne tiders konflikter.

Og det var ikke dåseølsdanskerne, der trak det gennemsnitlige kendskab op i Sønder Løgum, der ligger lige syd for grænsen og altså fyrré kilometer nord for Bredsted.

- Næ, de gad slet ikke tale med os. Eleverne spurgte i Sønder Løgum og på torvet i Bredsted folk, hvad de forbandt med begreber som 1864, Dybbøl og 9. april, 1940.

Få kender historien

- I Sønder Løgum var der mange, som kunne sætte ord på det, bekræfter Iven Hagge, der går i tiende klasse. Jan Graf husker, at de torvehandlende i Bredsted nok var klar over, at der var noget historisk over begreberne, når de fik lidt hjælp.

Han valgte netop dette tema fordi han interesserer sig for historie og fordi det har regionalt islæt.

Ud over at kendskabet til tidligere konflikter blev større, jo tættere de kom på grænsen, bemærkede eleverne, at yngre havde en mere positiv

Lara Hansen husker en klar tendens til, at folk ved mere, jo tættere på grænsen, man spurgte.
Foto: Peter Hansen

“

Dåseølsdanskerne
gad slet ikke
tale med os.

”

tilgang til at tale om emnet. Men også, at tyskere ikke altid føler sig lige velkomne i Danmark. I Grænselandet nok, men længere nordpå kan det knibe.

- Flere kunne fortælle, at de længere oppe i Danmark mærkede modvilje fordi de var tyske, siger Iven Hagge. Det har eleverne dog ikke selv mærket til, selv om de fleste af dem har været på ferie i Danmark.
- Men det var i ferieområder. Der var næsten ingen danskere, siger de samstemmende.

Vidste selv ret lidt på forhånd

Projektugen var en af mange, eleverne i 7-9 klasse kunne vælge sig ind på. Der blev også budt på tømmerflådebygning og sejlads med disse og et væld af andre projekter. Der var 13, der valgte projektet om dansk-tysk.

- Målet var også at åbne deres øjne for nødvendigheden af fredelig sameksistens, at få dem til at drage paralleller til nogle af de nationale konflikter, der er andre steder i dag og at få dem til at reflektere over det, også når de er i Danmark, siger deres lærer Stefan Lander.

Ugen begyndte med, at eleverne så filmene "Under sandet" og "1864". Deres eget kendskab til Grænselandets historie var begrænset, inden de kom i gang med emnet.

- Jeg anede intet om det med 1864, siger Lara Hansen

Tristan Brandt, der går i 10. klasse var temmelig overrasket over historien om minerydningen på vestkysten – en historie som historikere da også har angrebet for ikke at være i overensstemmelse med, hvad der faktisk skete.

Iven Hagge reflekterede over, at flere fornemmede, at tyskere var knap så velsete i Danmark. Og det var en del af meningen, siger lærer Stefan Lander. Foto: Peter Hansen

**Flere mærkede
modvilje længere oppe
i Danmark fordi de
var tyske.**

Deres kendskab til det danske mindretal på hjemegnen var også behersket. De vidste, der er en dansk skole i Bredsted, men ikke stort mere.

-Jeg har gået til karate sammen med nogle, der går der, husker Momme Magnussen, mens Iven Hagge ved, at hans onkels chef har børn der.

Projektugen er længe forbi, men måske har den givet nogle af de unge lyst til at sætte sig mere ind i emnet.

- Jeg ville gerne arbejde videre med det. Jeg synes, det er interessant, siger Lara Hansen

Eleverne spurgte om følgende:

Hvordan bedømmer De forholdet mellem tyskere og danskere i dag?

Tror De, der stadig i Danmark er fordomme over for tyskere på grund af besættelsestiden?

Hvad forbinder De med stednavnet Dybbøl?

Hvad forbinder De med året 1864 og datoen 9. april, 1940?

Jan Graf valgte emnet fordi, han interesserer sig for historie. Foto: Peter Hansen

**Jeg anede intet
om det med
1864.**

Lejrskoleophold på Skipperhuset i Tønning

Et lejrskoleophold på Skipperhuset i Tønning giver enestående muligheder for at berige biologi-, geografi-, sprog- og historieundervisningen.

Huset var tidligere skipperskole – ind til midt i 1800-tallet var Tønning og København de eneste steder, man kunne tage en dansk navigatøruddannelse – Men tilhører nu det danske mindretal i Sydslesvig.

Det ligger ved den gamle havn i Tønning – en gammel købstad på bredden af Ejderen – cirka 75 kilometer fra grænsen ved Frøslev.

Med udgangspunkt i Skipperhuset kan man udforske marskens og vadehavets natur og kultur. Grænselandets sproglige og kulturelle mangfoldighed og landsdelens danske mindretal – der er sprællevende, men også har en spændende historie.

Sydslesvigsk Forening hjælper gerne med at formidle kontakter i forbindelse med ophold på Skipperhuset.

Overnatningskapaciteten er 34 elever og 4 lærere.

Pris: DKK 210,- pr. person pr. dag, inkl. 3 måltider.
– Og inklusive transport fra grænsen til Tønning t/r.

Booking og nærmere oplysninger

Kerstin Pauls
tlf. +49 (0) 4861 5493
Mail: kerstin@syfo.de
www.syfo.de

SSF

Sydslesvigsk Forening

April 2019

Udgiver: Flensborg Avis
Ansv. Chefredaktør: Jørgen Møllekær
Redaktion: Jens Nygaard,
Lars Erik Bethge, Peter Hansen,
Anders Kring, Viggo Jakobsen,
Jens A. Christiansen
Layout: Lisa Hammond Ylander
Trykt på miljøcertificeret papir.

Sydslesvigsk Forening
Dansk Generalsekretariat
Norderstraße 76
24939 Flensburg

Post til:
Postfach 2664
24916 Flensburg

Telefon: +49 (0) 461 14408 122

info@syfo.de

Sydslesvig Magasin

Sydslesvig Magasin er et fællesprojekt mellem Sydslesvigsk Forening, det danske mindretals kulturelle hovedorganisation, Flensborg Avis, der er mindretallets dagblad, Dansk Kirke i Sydslesvig og Sydslesvigs Danske Ungdomsforeninger.

Magasinet bliver sendt til en række beslutningstagere og meningsdannere i Danmark.

Vi stræber efter at lave et magasin, der giver danske i Danmark et billede af vilkårene for de danske i Tyskland.

www.syfo.de

www fla.de

www.sdu.de

www.dks-folkekirken.dk